

Pratarmė

Šeštajame Šiaulių universiteto Humanitarinio fakulteto žurnalo *Inter-studia humanitatis* numeryje spausdinami interdisciplininės konferencijos, vykusios Šiauliuose 2005 m. lapkričio 29 d., dalyvių pranešimų pagrindu parengti straipsniai, skirti postmodernios antropologijos tematikai. Ši konferencija, pavadinta „Postmoderni filosofinė antropologija: iššūkiai, gairės, problemos“, buvo sudėtinė šiuolaikinio meno festivalio *Virus* dalis. Konferencijos pavadinimas atspindi šiandien svarstomą antropologinę filosofinę problematiką. Šiuolaikiniai antropologiniai svarstymai, viena vertus, reikalauja žvilgsnio iš šalies, kita vertus, – plataus universalaus požiūrio į svarstomas problemas. Filosofinis-teorinis požiūris tokiomis savybėmis kaip tik ir pasižymi. Šios konferencijos dalyviai nebuvo tik filosofijos specialistai: būta etnologų, antropologų, menotyrininkų, menininkų pasisakymų ir intriguojančių pasvarstymų. Pranešėjai neišsakė galutinių ar užbaigtų tiesų, tačiau įvairiais aspektais savo pranešimuose bandė nubrėžti postmodernios antropologijos kontūrus. Be to, siekta ne tik kritiškai nubrėžti postšiuolaikinių žmogaus tyrimų ribas, bet ir numatyti tam tikras gaires.

Brėžiamos gairės – tai užgimstančių antropologinių tyrimų trajektorijos, neretai peržengiančios konkrečios disciplinos ar diskurso ribas. Postklasikinės, postšiuolaikinės tyrimų gairės rodo ir tai, kas atlikta, ir tai, ką dar ateityje galima atlikti. Konkretus antropologinis tyrimas visuomet sukelia nemažai keblumų, neaiškumų, netikėtumų, jis yra nenusipėjamas. Tyrimas „žmogiškumo lauke“ savyje visada turi aibę ginčytinų ir svarstytinų, priimtinių ar nepriimtinių, paaiškinamų ar nepaaiškinamų dalykų. Antropologinė tematika, plėtojama filosofijoje, politologijoje, menotyroje, vizualiniuose tyrimuose, literatūrologijoje ir kt., rodo, kad skirtingų disciplinų tyrimai virsta plačiais ir sunkiai apibrėžiamais tarpžmogiškumo ir drauge postžmogiškumo tyrimais. Todėl šio numerio temos peržengia

tradicinės, akademinės antropologijos ribas ir brėžia kontūrus naujoms galimoms ir besikuriančioms metodologinėms tarpdisciplininėms sąveikoms. Temos iš tradicinės antropologijos srities apima ne tik etnologijos, sociologijos, kultūrologijos, bet ir ekonomikos, pedagogikos, politologijos, literatūros tyrimus.

Humanitariniai ir socialiniai mokslai, neretai patys to specialiai neakcentuodami, įvairiais aspektais plėtoja antropologinius klausimus. Skirtingose neantropologinėse disciplinose yra tam tikras neatvertas antropologinis įdirbis, kurį būtina aptarti. Tai pirmiausia pastebima pačioje filosofijoje, plėtojančioje neaprepiamą „žmogiškąją tematiką“. Analogiškas įdirbis yra vizualiniuose menuose ir plačiuose tarpdiscipliniuose vizualumo tyrimuose, po „Dievo mirties“ sugrįžusiuose į žmogiškąją tematiką. Postmodernios antropologijos kontūrai brėžiami skirtingomis, tačiau labai išraiškingomis priemonėmis raštu, judesiu, vaizdu ir garsu. Apie postšiuolaikinį žmogų kalbama žmogiškoje ir viršžmogiškoje erdvėje. Galbūt neįmanoma išskirti žmogiška ir viršžmogiška? Galutinio žmogiškojo žemėlapių ir žmogiškumo matmenų vis dar nėra. Gal jų ir neturi būti? Vadinasi, nėra (post)žmogaus pabaigos, tik tebesitęsiantys ar nesiliaujantys girdimi, regimi, išsakomi ar paliečiami tyrimo procesai. Galbūt mįslingiausia lieka ne tobula anapusinė, bet sensorinė šiapusinė žmogiškoji eskatika? Žmogus, kaip nestabilus gyvūnas, tebesisupantis kūno ir sielos sūpuoklėse? Žmogus (tebe)dirbantis sau ir aplink save? Nors nuo šios konferencijos praėjo keletas metų, temų ir problemų (post)aktualumas vis dar tebeįjuntamas: (tebe)girdimas, (tebe)regimas, (tebe)skaitomas. Tebevyksta simboliniai, sinergetiniai, egzistenciniai, kultūriniai, politiniai, meniniai, muzikiniai debatai policentrinėje, polidisciplinėje erdvėje.

Konferencijos užkratas-virusas privertė įsitraukti į šio numerio rengimą ir keletą tiesiogiai šioje konferencijoje nedalyvavusių autorių. Jų nuotolinis dalyvavimas rodo, kad galima būti nebūnant, rašyti nešnekant, kalbėti tylint. Juos pasiekė šios konferencijos garsinis, vizualinis, tekstualus užkratas, todėl jų tekstai išlieja, išsipina, išiterpia į kitus, jau konferencijoje (iš)sakytus, (iš)pasakotus, (pa)rodytus tekstus. Šio leidinio tekstai lydimi gausia vizualine medžiaga sako apie vieną ir tą patį: „Viskas yra tekstas“. Filosofija staiga virsta etnologiniu žmogaus tyrimu. Kinas tampa aistringa etnosos analize. Fotografija atgyja kaip istorinis žmogaus liudijimas. Meninis ritualas netikėtai prabyla išraiškinga emocija spalvo-

grafija. Filosofinė kelionė virsta egzistencine savianalize. Tekstas atgyja kaip jausmų ir minčių lydinis, kaip vaizdų ir minčių derinys, kaip garsų ir raidžių vaizdinys. Tekste visada išnyra žmogiškieji ir viršžmogiškieji rašmenys ir matmenys. Galbūt viso to neįmanoma racionalizuoti ir susumuoti? Galbūt matmenys slenka kartu su žmogiškaisiais ar viršžmogiškaisiais poslinkiais? Postšiuolaikinis žmogus yra kultūrinis tekstas-audinys, socialinis tekstas-gaminys, emocinis tekstas-jaudulys. Tik nelabai aišku, kas ką gamina ir kas ką užsako. Audinyje, kaip rašte, atsispaudžia audėja(s), gaminyje (pa)gaminama(s) pats gamintoja(s). Tekstas vis dar pasakoja ar ką nors liudija. Vizualusis tekstas perduodamas žmogiškaisiais vaizdais, jutiminis tekstas byloja juntamais jutimais, girdimas tekstas pasakoja girdimą pasaulį. Pasakojime visada šalia temos ar temų regimas ir asmeninis pasakotojo(s) maršrutas. Visa tai, ką skaitome šiuose tekstuose, yra paveiku, gyva, judru, aktyvu, integralu. Žmogus yra neįvardijama (re)(de)konstrukcija. Šiuolaikinis, politinis, meninis, etnografinis, marginalinis žmogus yra nesuvokiamos medžiagos konstrukcija. Pasaulio medžiaga virsta tik žmogiška medžiaga? Žmogiškoji medžiaga virsta pasaulio konstrukcija? Žmogiškieji priedai virsta žmogiškąja esme? Žmogiškosios formos virsta viršžmogiškais formulėmis? Postmodernaus žmogaus kontūrai judrūs. „Žmogus“ juda, virpa, krypsta, nyksta kartu su juos piešiančiu kūnu, geidžiančia siela. Šiame piešinyje, kalbėjime, rašyme, vaizdavime nėra vieningumo.

Šis numeris pradedamas Gintauto Mažeikio straipsniu „Galios meistro šaltiniai“, plėtojančiu filosofinę-antropologinę galios tematiką. Autorius nagrinėja ekonominę ir politinę lyderystę. Galios ir lyderystės reiškiniai filosofo svarstymuose virsta simboliškai jėgos ir kūrybos sąveika.

Aurido Gajausko straipsnis „Etnografinio autoriteto“ kritika (pastabos apie Jameso Cliffordo ir Erico Wolfo tyrinėjimus)“ skirtas filosofinės antropologijos tematikai. Nors nagrinėjami kiti aspektai, tačiau plėtojami etnografiniai socialinio-kultūrinio autoriteto sampratos aspektai.

Kęstutis Šerpetis savo straipsnį įvardija taip: „Antropologinės kultūros kreatyvumas chaosmoso evoliucijos kontekste“. Jame analizuojamas evoliucijos sampratos kultūrinėje antropologijoje likimas ir evoliucinės metodologijos Renesanso galimybės naujos tarpdisciplininės paradigmos – sinergetikos – šviesoje. Gamtos ir kultūros, sociumo ir asmenybės, kultūros savimonės ir projektyvumo tarpusavio sąveika sudaro šio straipsnio turinį.

Jurgis Dieliautas straipsnyje „Alphonso Lingio egzistencinė antropologija“ plėtoja filosofinę antropologiją kaip asmeninį-egzistencinį filosofo patyrimą. Šiame straipsnyje analizuojamos kelionių filosofijos, civilizacijų dialogo, pirminės komunikacijos, kito kitoniškumo, asmeninio rašto ir pan. temos.

Asta Jurevičiūtė straipsnyje „Vaidybinių filmų perspektyva vizualinės antropologijos (re)konstrukcijose“ kalba apie etnografinio filmo problematiką. Autorė aiškina vizualinius antropologinius skirtumus tarp dokumentinio ir etnografinio filmo, nagrinėja etnografinio filmo problematiką.

Ieva Jusionytė straipsnyje „Mano gentis ir aš: refleksyvos antropologijos sąstuose“ plėtoja plačią temą apie etnografinį priklausymą gentčiai. Žiemgalių genties pavyzdžiu ji analizuoja „etnologinio tapatumo“ temą šiuolaikinės antropologijos kontekste.

Jonas Nekrašius straipsnyje „Šiauliečių portretas pagal senąją fotografiją (XX a. Šiaulių miesto gyventojų istorinė ir antropologinė charakteristika pagal senąją fotografiją)“ bando rekonstruoti vizualųjį šiauliečių identitetą. Senoji fotografija virsta vizualiaja tyrimo medžiaga.

Remigijus Venckus straipsnyje „Nevizualus videomenas“ nagrinėja, kas yra nevizualus videomeno turinys. Atkreipiamas dėmesys į tai, kas slepiasi už vaizdo, kiek vaizdas yra aktualus pačiam slėpiniui.

Arūnas Uogintas straipsnyje „Ėriuko skerdimo menas“ aprašo šiuolaikinio performanso fenomeną spektaklio visuomenės kontekste. Analizuojamas žiaurumo menas ir negyvėlių vaizdavimas kaip dalis šiuolaikinių meninių provokacijų, protesto akcijų.

Ramutis Karmalavičius straipsnyje „Apie meta/funkcionalias „objektyvaus poetiškumo“ prieigas XX a. pirmosios pusės Lietuvoje“ provokatyviai analizuoja ir interpretuoja A. Jakšto estetinę, poetinę problematiką. Literatūrinis antropologinis požiūris / tyrimas klasikos plotmėje virsta nauja tyrimine intriga.

Numerio sudarytojas *Jurgis Dieliautas*